

ZDRAVÁ KRAJINA: UNIKÁTNÍ PROJEKT PLZEŇSKÉHO KRAJE

Jana Slavíková

Článek představuje projekt Zdravá krajina Plzeňského kraje, který se zaměřuje na adaptaci krajiny na dopady klimatické změny a dlouhodobě nevhodného hospodaření. Projekt vychází z komplexního pojetí krajiny jako funkčně propojeného systému vymezeného hydrologickými povodími. Jeho hlavním nástrojem jsou detailní krajinné studie zpracováváné v povodích IV. řádu, které integrují hydrologická, ekologická, urbanistická a krajinářská hlediska a navrhují konkrétní adaptační a krajinotvorná opatření. Text popisuje vznik projektu, jeho metodický rámec, zapojení místních aktérů, mechanismy realizace opatření i možnosti financování. Projekt je prezentován jako příklad dobré praxe s potenciálem využití v dalších regionech České republiky.

Klimatická změna – hrozba, nebo příležitost?

V České republice i jinde ve světě zaznamenáváme měnící se klima. Typickými projevy jsou růst průměrné roční teploty vzduchu, změna distribuce ročních úhrnů srážek, zvýšená evapotranspirace a extrémní hydrometeorologické projevy. Účinky klimatické změny pociťujeme výrazněji i díky nevhodnému využívání krajiny. Vlivem intenzivního hospodaření dochází ke snížené retenční a infiltrační schopnosti i zvýšenému povrchovému odtoku provázenému půdní erozí. Nevhodné hospodaření má negativní dopad také na snižující se množství důležitého půdního edafonu.

Zásadní roli při zachování stabilní krajiny během změn, které nás čekají, má i hospodaření v lesích. Monokulturní smrčiny, které u nás dlouhá desetiletí

až staletí dobře prosperovaly, se za současné situace ukazují jako neudržitelné. Také narůstá podíl zastavěných a zpevněných ploch včetně silničních staveb, což spolu s dalšími faktory snižuje biodiverzitu a konektivitu krajiny a naopak zvyšuje její fragmentaci.

Vedení Plzeňského kraje vnímalo tyto problémy jako hrozbu. Zároveň za nimi ale spatřilo velkou výzvu a příležitost. Přijmutí zodpovědnosti za zachování krajiny, která nás živí, a za její fungování i pro budoucí generace sejevilo jako nevyhnutelné.

Myšlenka projektu Zdravá krajina

V roce 2022 vznikl projekt Zdravá krajina Plzeňského kraje. Odborníci z kraje nenalezli na celostátní ani jiné úrovni

dostatečně funkční přístup k obnově a adaptaci krajiny, který by ji bral jako jeden propojený celek a díval se komplexně na všechny její části s vizí do budoucích desetiletí. Proto vznikl projekt Zdravá krajina a byl vytvořen strategický koncept pro celý Plzeňský kraj.

Nový projekt začal vnímat krajinu jako jedno prostředí, které je propojeno říční sítí a její jednotlivé složky spolu prostřednictvím této sítě „komunikují“. Například pokud chcete řešit eutrofizaci vodní nádrže v údolí, nikdy se vám to nepodaří, když nedáte do pořádku celé dílčí povodí nad nádrží. Jenže takový komplexní pohled je problematický jak pro jednotlivé obce, tak i hospodařící subjekty v území (zemědělce, lesníky, rybáře atd.). Každý z nich hájí svůj dílčí zájem na malém území. Naopak z celostátního pohledu nelze jít do detailu, kdy by bylo možné řešit konkrétní problémy na konkrétních místech. Kraj si ale jako přiměřeně velká samosprávná jednotka může dovolit velkorysý pohled na rozsáhlejší území a zároveň se umí zaměřit i na malé lokality.

Počátky

Jaká je historie Zdravé krajiny? Na jejím počátku stála komplexní studie – **Regionální strategie adaptačních opatření Plzeňského kraje pro zadržení vody v krajině (RESAO)**. V ní bylo pomocí komplexní analýzy, zohledňující všechna důležitá data od míry eroze přes množství odvodněných pozemků až po podíl soukromého vlastnictví, vtypováno prvních 20 oblastí, tzv. prioritních. Jenže přes prvotní úvahu se

Foto © Marie Vítová

Erozní událost ze 30. 8. 2022, Mirošov

Bobří mokřad u Hracholusek – příroda se dokáže uzdravit i sama, když jí dáme prostor

ukázalo, že nebude stačit jenom identifikovat ta „nejhorší“ území, která mají zároveň potenciál. Data byla příliš málo podrobná, aby se na jejich základě dalo pomoci konkrétním lokalitám. Pro reálné řešení bylo třeba pokračovat dál. Identifikovanými územími se tedy kraj začal zabývat v detailu.

Studie v prioritních oblastech

Vybrané prioritní oblasti kopírují drobná hydrologická povodí IV. řádu a velikostně se pohybují přibližně od 7 km² do 40 km². Postupně se v nich zpracovávají **detailní územní studie krajiny**. Ty

neřeší pouze hydrologické poměry, ale například i erozi, biodiverzitu, přístupnost krajiny, urbanistickou strukturu, modrozelenou infrastrukturu, historicko-kulturní fragmenty a další. Výsledkem studií je návrh konkrétních opatření. Ta budou pomáhat v krajině při adaptaci na klimatickou změnu přesně tam, kde je to potřeba. Pilotní a vzorovou studií, která byla zpracována nezávisle na RESAO, byla Územní studie krajiny na katastrálním území obce Potvorov (severní Plzeňsko). Hlavním důvodem vzniku studie bylo, že Potvorov byl v minulosti několikrát zasažen bleskovými povodněmi. Zhotovená studie tedy navrhla vhodná opatření, která obci tyto

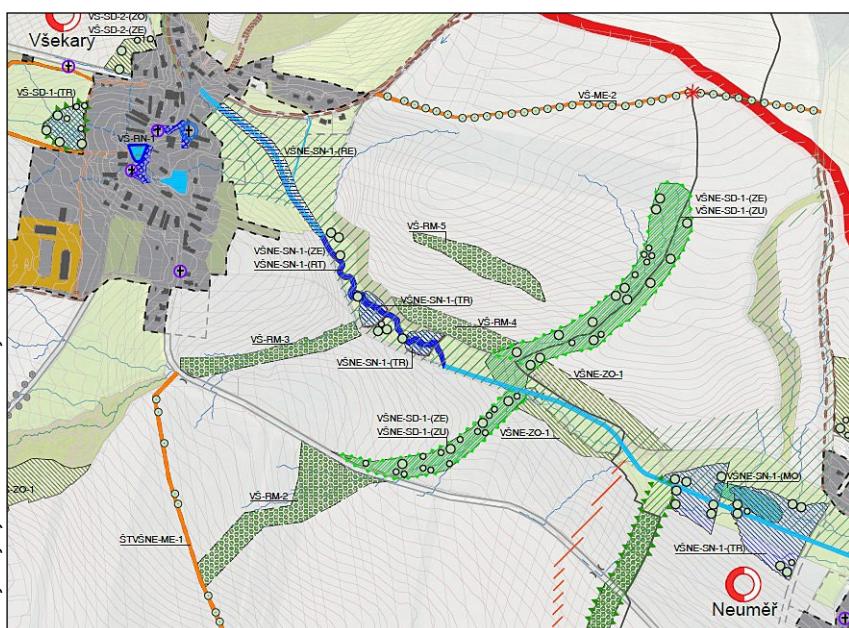
negativní projevy klimatické změny a nevhodného hospodaření pomohou zmírnit.

V současnosti jsou dokončené čtyři územní studie krajiny. Na Dobřansku v povodí Radbuzy, na Klatovsku v povodí Úhlavy, na Zlatém potoce a v povodí Chuchly. V dalších dvou oblastech se intenzivně pracuje. V červnu 2026 byla dokončena studie na Srbském potoce a v červenci 2027 bude dokončena studie na řece Klabava. Pro Zlatý potok a Chuchlu bylo využito financování z Národního plánu obnovy, ostatní dokumenty jsou zatím hrazeny z rozpočtu Plzeňského kraje. Dokončené a rozpracované studie dnes celkem pokrývají plochu 157 km² a alespoň okrajově zasahují do katastrálních území přibližně 32 obcí.

Zpracovateli studií jsou týmy odborníků vedené krajinovým architektem. Pro každé území je vypisováno samostatné výběrové řízení, při němž je kladen důraz na odbornou kvalitu zpracování zakázky. Podané nabídky proto nejsou hodnoceny pouze z hlediska nejnižší ceny, ale jsou u nich zohledňovány také referenční zakázky a celkový přístup ke zpracování studií. Každá zpracovaná studie je po dokončení zanašena do Národního geoportálu územního plánování (NGÚP), čímž se stává neopominutelným podkladem pro další dokumenty a záměry v území. Obsah jednotlivých studií si můžete prohlédnout na portálu Plzeňského kraje (<https://www.plzensky-kraj.cz/zdrava-krajina>).

Neděláme „studie do šuplíku“

Škarohlídi by mohli namítnout, že se jedná o další drahé dokumenty „do šuplíku“. Záměr Plzeňského kraje je ale přesně opačný. Realizaci navržených opatření kraj dál aktivně prosazuje. Dělá to pomocí komunikace s obcemi a místními aktéry už v průběhu zpracování studií. V každé oblasti probíhají dvě veřejná projednání pro všechny občany a další jednání s vedením obcí i zemědělci. Konzultace se uskutečňují i s dotčenými orgány, například Povodím Vltavy, s. p., Státním pozemkovým úřadem, Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a dalšími.

Územní studie povodí Chuchly (výřez z hlavního výkresu)

Po dokončení studií nastupuje na scénu **poradenský orgán** kraje. Zájemcům o realizaci opatření nabízí poradenství a pomoc třeba s vyřízením dotací. Pracovníci kraje umí v případě potřeby zajistit celou realizaci projektu „na klíč“, pokud k tomu obec nemá dostatek vlastních sil. Během roku 2025 se podařilo zrealizovat první navržená opatření a na dalších se intenzivně pracuje. Vznikl krajinnotvorný sad v obci Semněvice na pozemku Biskupství plzeňského, protierozní mez v Dobřanech nebo liniové výsadby v obci Skašov. Na rok 2026 je naplánován např. mokřad na neobhospodařovaném pozemku, vycházkový okruh s obnovou tůní a další výsadby.

Zapojení soukromého sektoru

Největším zádrhelem pro realizaci opatření je nedostupnost pozemků, resp. neochota soukromých vlastníků strpět krajinná opatření na své půdě. To se snaží řešit Plzeňský kraj v rámci poradenství, v dlouhodobém horizontu mohou pomoci jednoduché nebo komplexní pozemkové úpravy. Za ideální stav v rámci projektu je považován takový, kdy se nejprve zpracuje územní studie krajiny, na kterou následně naváží komplexní pozemkové úpravy, případně jednoduché pozemkové úpravy. Tyto pozemkové úpravy do svých návrhů zahrnou opatření vycházející z územní studie krajiny. Navrhnou plán společných zařízení a pomohou krajinu pozemkově vypořádat tak, aby se navržená opatření z územní studie krajiny podařila realizovat. Zpracované územní studie krajiny jsou po dokončení zapisovány do NGÚP a stávají se důležitým podkladem pro zpracování výše zmíněných komplexních pozemkových úprav nebo územních plánů a dalších dokumentací.

Druhým problémem může být financování. Do současné doby bylo velkou část projektů možné pokrýt z národních nebo evropských zdrojů. Velmi se přitom osvědčila spolupráce a konzultace s kolegy z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Nicméně stabilita financování opatření z dotačních zdrojů v budoucnu je nejistá. **Vznikla tak myšlenka zapojit**

Foto © Zdravá krajina

Komunitní výsadba sadu v Semněvicích, listopad 2025

prostřednictvím ekoznačky „Zdravá krajina partner projektu“ do realizace krajinných a environmentálních opatření firmy ze soukromého sektoru. Zpočátku se na nápad některých pracovníků projektu dívali poněkud skepticky. Ukázalo se ale, že může velmi dobře fungovat. Výhodou je, že firmy mohou přispět i na opatření, která nelze hradit prostřednictvím běžných dotací. Příspěvky na krajinná opatření formou darů jsou daňově odpočitatelné a je možno je vykázat při plnění cílů ESG. U některých firem navíc začíná být péče o své okolí součástí firemní a zaměstnanecké kultury. V minulých letech se tak podařilo například vybudovat tůň a stezku v rezervaci Janovský mokřad, vytvořit umělý ostrov pro hnízdění ptáků nebo zrevitalizovat lokalitu s výskytem kuňky žlutobřiché.

Plzeňský kraj dále začal díky partnerské aktivitě **vykupovat do svého vlastnictví biologicky cenné pozemky**, u kterých je potenciál pro další využití v ochraně krajiny. Podařilo se tak rozšířit Janovský mokřad.

Práci kolem studií to nekončí

Z dalších aktivit, které se pojí se Zdravou krajinou, můžeme jmenovat i osvětu. Vnášení tématu adaptace a posílení krajiny do veřejného prostoru je pro kladné přijímání krajinných opatření nezbytné. Proběhlo několik přednášek na Západočeské univerzitě v Plzni, České zemědělské univerzitě v Praze nebo Střední škole zemědělské a potravinářské v Klatovech. Zapojily se také mateřské školy v některých prioritních oblastech. Pracovníci Zdravé krajiny se zúčastňují

Foto © Tatána Tjptová, 2023

Pratui v Janovském mokřadu – rezervaci založené Plzeňským krajem

konferencí a dalších akcí, kde předávají dále své zkušenosti. Studentům Západočeské univerzity v Plzni je umožněno spolupracovat se Zdravou krajinou na bakalářských a diplomových pracích.

Jako vlastní příklad dobré praxe využívá Plzeňský kraj přírodní rezervaci Janovský mokřad. Byly zde vykoupeny pozemky od soukromého zemědělce. Ten plánoval půdu odvodnit a pěstovat na ní kukuřici. Z pohledu retence vody ale bylo území velmi významné, protože díky činnosti bobra evropského zde docházelo k přirozenému rozlivu a zadržování povrchové vody. V části území, které bylo vyhlášeno jako rezervace, jsou nyní zřízeny pastevní areály pro velké kopytníky a zároveň tu byl ponechán prostor pro klidné hnízdění vodního ptactva.

Klíčová je spolupráce

Na projektu Zdravá krajina se mimo jiné spolupracuje s odborníky z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, Povodí Vltavy, s. p., Státního pozemkového úřadu, Lesů ČR, s. p., Sdružení měst a obcí Plzeňského kraje a dalšími subjekty. Významným partnerem je Biskupství plzeňské. Církev v některých katastrálních územích vlastní nezanedbatelný podíl zemědělské půdy. A jelikož se v posledních letech snaží o své majetky starat s péčí řádného hospodáře, bylo

pro Zdravou krajinu stěžejní navázat s ní nadstandardní vztahy.

Zdravá krajina se stává vzorem

Pokud by chtěl sám Plzeňský kraj pokrýt studiem celé své území, trvalo by to dlouhé desítky let. To ale není cílem.

Jednou z ústředních myšlenek celého snažení Plzeňského kraje je, že bude působit jako vzor pro všechny aktéry, kterým není lhostejné zachování stabilní krajiny. Po čtyřech letech od založení projektu se ukazuje, že tento cíl se velmi pozvolna stává skutečností. Na Plzeňský kraj začaly postupně chodit zprávy od obcí mimo prioritní oblasti. Vedení například Starého Plzeňce, Cebivi nebo Plané u Mariánských Lázní zaznamenala problémy na svém vlastním území. Plzeňský kraj je podpořil individuálními dotacemi pro možnost zpracovat vlastní podkladové dokumenty. Pro rok 2026 je připraven oficiální dotační program pro zpracování územních studií krajiny a z nich vycházejících dokumentací. Kraj tak dále podpoří realizace návrhů z těchto studií.

A co dál?

Ještě ambicióznějším cílem je nabídnout vzor v možnostech péči o krajinu

ostatním krajům v České republice. V tom by mohlo pomoci zapojení Zdravé krajiny do projektu LIFE ADAPT CZ. Žádost o financování od Evropské unie, ke které se Plzeňský kraj připojil, v současné době podává Ministerstvo životního prostředí společně s dalšími aktéry. V létě letošního roku bude jasné, zda bude žádost úspěšná a Zdravá krajina se tak i díky Evropské unii bude moci rozvíjet minimálně dalších deset let.

Velkým hnacím motorem celého projektu jsou samotné realizace navržených opatření. Od roku 2024 bylo zrealizováno v rámci projektu Zdravá krajina celkem sedm opatření vycházejících z územních studií krajiny. Dále pak devět partnerských projektů z Partnera Zdravé krajiny, které byly zaměřeny na podporu biodiverzity a zadržování vody v krajině.

Informace o průběžném dění kolem projektu jsou pravidelně zveřejňovány na webových stránkách www.zdravakrajina-pk.cz a sociálních sítích projektu.

**ZDRAVÁ
KRAJINA**

*Ing. Jana Slavíková
Oddělení vodního hospodářství
Odbor životního prostředí
Krajinský úřad Plzeňského kraje*

ENGLISH ABSTRACT

Healthy Landscape: A Unique Initiative of the Pilsen Region, by Jana Slavíková

This paper presents the Healthy Landscape of the Pilsen Region project, which focuses on adapting the landscape to the impacts of climate change and the long-term effects of unsustainable land management. The project is based on a holistic approach to the landscape as a functionally interconnected system delimited by hydrological catchments. Its principal instrument consists of detailed landscape studies developed at the level of fourth-order catchments, integrating hydrological, ecological, spatial planning, and landscape design perspectives while designing specific adaptation and landscape restoration measures. The paper describes the origins of the project, its methodological framework, the involvement of local stakeholders, the mechanisms for implementing proposed measures, and the available funding opportunities. The project is presented as an example of good practice with the potential for implementation by other regions of the Czech Republic.